

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Singles jako životní styl

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ PRÁCE VE VEŘEJNÉ SPRÁVĚ

Autor: Klára Prokopová

Vedoucí: Mgr. Veronika Benešová Ph.D

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Singles jako životní styl*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 8. 8. 2017

.....

podpis

Poděkování

Na prvním místě bych ráda poděkovala paní Mgr. Veronice Benešové Ph.D. za její neuvěřitelnou ochotu a trpělivost při jejím dozoru nad mou prací. Nelze vynechat také sociální pracovnice OSPOD v Českých Budějovicích za poskytnutí informací k mému výzkumu. Na neposledním místě děkuji samozřejmě své rodině a přátelům za veškerou podporu, jež mi pomohla při studiích.

Singles jako životní styl

Abstrakt

Bakalářská práce na téma „*Singles jako životní styl*“ se zabývá problematikou single matek a pohledem sociálních pracovníků na toto téma.

V teoretické části jsem stručně popsala, jak se postupem času vyvíjela rodina, její funkce a role ženy a muže v této skupině. Dále jsem se zabývala rodinou matky samoživitelky a její strukturou. Moderní rodinou a rozvodem v dnešní době a také životním stylem single matky a jejím dobrovolným a nedobrovolným vstupem do tohoto životního stylu.

Cílem práce bylo zjistit, jak sociální pracovníci vnímají skupinu single matek a jaká je jejich role v této problematice. K dosažení tohoto cíle byly uvedeny dvě výzkumné otázky. Otázky zjišťují, jak na problematiku single matek pohlížejí sociální pracovníci a jakou roli mají v tomto tématu.

V praktické části se potom nacházejí výsledky výzkumu, jenž byl prováděn se sociálními pracovníky organizace SPOD v Českých Budějovicích. Z nich lze vyčíst, že tato problematika není v Jihočeském kraji zatím rozšířená. Sociální pracovníci vnímají jako největší problém nezapsání otce do rodného listu dítěte, což později může způsobovat potíže nejen matce ale také sociálním pracovníkům. Dále uvádějí, že jejich úkol je především poskytnout poradenství nebo případovou konferenci v rámci sociální práce s rodinou.

Především doufám, že tato práce zvýší povědomí o tomto tématu, podnítl zájem dalších studentů a kolegů ze sociálního odvětví se touto tematikou zabývat.

Klíčová slova

Rodina; single matka; sociální pracovník; životní styl.

Singles as a lifestyle

Abstract

The bachelor thesis on the topic „Singles as a lifestyle“ deals with the matters of single mothers and the look of social workers on this theme.

In the teoretical part, I shortly described how was the family developing with time, it's functions and the role of woman and man in this group. Then I was dealing with the family of mother - the only breadwinner - and it's structure. With modern family and divorce in these days and the lifestyle of single mother and hers voluntary and involuntary entry to this lifestyle.

The aim of this work was to find out, how the social workers perceive the group of single mothers and what is their role in this issue. To achieve this aim, two researching questions were asked. These questions find out, how the social workers look on the issue of single mothers, and which role they have in this topic.

In the practical part, there are the results of the research, which was made with social workers of the organization SPOD in České Budějovice. From these results we can see that this issue is not well spread in South Bohemian region. Social workers regard as the main problem the unentered name of the father in the child's birth certificate, which can cause troubles to mother and the social workers in the future. Then they mention, that their main duty is to offer consultancies or case's conference within the framework of social work with family.

Above all I hope, that this work increase the awarness about this topic, raise the interest of other students and colleagues for social work branch, to deal with this issue.

Key words

Family; single mother; social worker; lifestyle.

Obsah

Úvod	7
1. Současný stav.....	8
1.1 Rodina	8
<i>1.1.1 Vývoj rodiny.....</i>	<i>9</i>
<i>1.1.2 Funkce rodiny .....</i>	<i>10</i>
<i>1.1.3 Role muž a žena.....</i>	<i>11</i>
<i>1.1.4 Rodina svobodné matky .....</i>	<i>13</i>
1.2 Moderní rodina	15
1.3 Rozvod.....	17
1.4 Situace a změny rozvedené ženy samoživitelky	19
1.5 Dobrovolný a nedobrovolný stav být matkou samoživitelkou.....	21
1.6. Životní styl.....	23
<i>1.6.1. Životní styl matky samoživitelky .....</i>	<i>23</i>
1.7. Role sociálního pracovníka	25
<i>1.7.1 Sociální podpora.....</i>	<i>25</i>
2. Empirická část.....	27
2.1 Cíle práce	27
2.2 Metodika	27
<i>2.2.1 Metoda sběru dat.....</i>	<i>28</i>
<i>2.2.2 Charakteristika výzkumného souboru.....</i>	<i>30</i>
2.3 Výsledky.....	30
<i>2.3.1 Odpovědi sociálních pracovníc .....</i>	<i>30</i>
<i>2.3.2 Shrnutí výzkumných otázek .....</i>	<i>38</i>
<i>2.3.3 Kategorické shrnutí výsledků.....</i>	<i>43</i>
3. Diskuze.....	44
4. Závěr	51
Seznam literatury	53
Seznam příloh a obrázků	58
Seznam zkratk	59

Úvod

Doba 21. století je pro mnoho mladých lidí velmi osvobozující. Mohou cestovat, vzdělávat se, navštěvovat kulturní akce nepřehledného množství a mají přátel, kolik by si jen mohli přát jak v reálném světě, tak na sociálních sítích, jenž jim tento proces značně ulehčují. Vlastně bychom mohli říci, že mladý člověk dnešní doby, má vše na dosah ruky a nemusí v mnoha případech čelit nijak velkým překážkám, aby dosáhl svého cíle.

Ale i v takto osvobozující a uvolněné době je pro mnoho lidí složité najít si partnera, se kterým bychom rádi setrvali po celý život. Možná, že je to právě nezměrným množstvím aktivit, jenž jsou nám umožněny a proto potom nestíháme soukromý život udržovat v takovém tempu, jak bychom si představovali. Nebo zkrátka nenajdeme druhou osobu, jež by s námi sdílela naše životní cíle, přání, touhy a sny. Je mnoho důvodů, proč se dnešní lidé rozhodují zůstat spíše ve volných partnerských vztazích, nežli aby zvolili život v pevném manželském svazku. Je také pravdou, že pokud už se do takového dobrodružství jako je manželství pustíme, ne vždy to dopadá podle našich představ. Nakonec končí i toto zdánlivě pevné pouto rozvodem a soudním procesem kde se dva původně rozumní a inteligentní lidé dohadují o tom, kterou část obývací stěny, kdo dostane a v jaký den a v kolik hodin si mohou předávat děti, které končí ve střídavé péči.

Bohužel, ať už se jedná o dobrovolné nebo nedobrovolné singles žití nezůstává v tom člověk vždy sám. V dnešní době existuje mnoho případů kdy se žena rozhodne, že její „biologické hodiny“ již značně nahlas tikají a rozhodne se pořídit si dítě. V mnoha případech jde také samozřejmě o nedobrovolné matky samoživitelky, jež buďto přišly o manžela rozvodem nebo nějakou tragickou událostí. Pravdou ovšem zůstává, že tyto matky samoživitelky jsou velmi častým případem rodiny a neměli bychom na ně zapomínat. A proto se v dalších několika stránkách na tuto sociální problematiku zaměříme.

1. Současný stav

1.1 Rodina

Rodinu jako takovou lze definovat mnoha způsoby, asi každý z nás zná a ví, jak by měla rodina vypadat. Je ovšem mnoho definic, jenž by nám ji mohly přiblížit z odborného hlediska. Na rodinu se dá také pohlížet z několika různých odborných hledisek, jako je například psychologie, sociologie nebo ekonomie.

Je jakýmsi intimním prostorem, oblastí které svým způsobem všichni „rozumíme“ říká Maříková ve své publikaci *Živitelé a živitelky* (2012). Každá kultura i každá společnost a lidé v ní žijící si vytvářejí své vlastní definice rodiny, rodinného života i rodičovství, rolí a identit či jiných etnik spojených s intimním soužitím lidí a jejich biologickou a sociální reprodukcí dále uvádí Maříková v publikaci *Živitelé a živitelky* (2012). Naopak Matoušek ve svém *Slovníku sociální práce* (2003) uvádí, že rodina je skupina spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních aktů.

Rodina prochází lidskými dějinami a hraje zásadní roli při reprodukcí všech existujících společností a to v rovině sociální kulturní i biologické (Fučík, 2013). Dříve byly pozice ve společnosti vázány k rodové příslušnosti. Potomkům rodové šlechty byl jejich sociální status připsán, jakmile se narodili (Fučík, 2013). S přechodem od tradiční stavovské společnosti k moderní se struktury i instituce zásadně proměňují, a tak hovoříme o sociální struktuře i moderní rodině. I když v obou případech popisujeme naprosto odlišné entity (Fučík, 2013). Za rodinu je dnes považována jak rodina úplná mající jedno nebo více dětí s oběma rodiči, tak i monoparentální rodina vzniklá rozvodem, ovdověním nebo také rodina nikdy (či doposud) neprovdané ženy (Maříková, 2012). Maříková dále uvádí, že pro vznik dnešní rodiny již neplatí, že by jejím základem bylo manželství, a proto nemalou skupinu rodin tvoří nesezdané páry, jenž spolu žijí a mají jedno nebo více dětí. Pomyslným základem rodiny také nemusí být nutně pár, natož pár heterosexuální, a tak se ve svém okolí můžeme také setkat s rodinami osob stejného pohlaví nebo se samostatně žijícími osobami považující se za „rodinu jednočlennou“.

Mohli bychom uvést jistě ještě další typy rodin ale důležité je, že se proměnil „společný jmenovatel“ různorodých typů rodin, protože rodinou je především „to“ co lidé sami za rodinu považují (Maříková, 2012).

1.1.1 Vývoj rodiny

Rodina jako všechno se postupem času vyvíjela. Vždy se přizpůsobila době, potřebám a podmínkám, ve kterých se vyskytovala. Vývoj rodiny měl po mnoho staletí stabilní a někdy také vícegenerační podobu (Krebs, 2015).

První typ rodiny byl tzv. *patriarchální*. V čele této rodiny byl muž, jednalo se o velkou rodinu, jenž si veškeré své potřeby zajišťovala sama. Vyznačovala se také velkým počtem dětí. Některé z nich se bohužel většinou nedožili dospělého věku (Možný, 2006).

Dalším typem byla *rodina nukleární*. Jednalo se o rodinu dvougenerační s jasným rozdělením rolí na mužskou a ženskou (Možný, 2006). Jednalo se o rodinu s matkou otcem a dětmi. Tento typ rodiny se stal základní jednotkou pro všechny další jenž přišli později. Základem této rodiny bylo láskyplné pouto mezi ženou-matkou a mužem-otcem (Možný, 2006). Tento typ byl charakteristický pro 2. polovinu 20. století. Rodina závislá na péči a výchově s málo rodinnými členy (Možný, 2006).

Rodina současná je dalším typem rodiny. K jejím základním rysům patří vysoká vzdělanost a úroveň žen, především v souvislosti s jejich integrací na trh práce. Samozřejmě je také spojená s ekonomickou nezávislostí na mužích. Spojení rodinné a pracovní role si postupem času vyžádala svou daň na partnerském životě. V manželství se stále častěji praktikují dvoukariérová partnerství způsobená emancipací žen (Sokačová, 2009).

1.1.2 Funkce rodiny

Rodina je naše první a nezákladnější společnost, do které patříme. Ať už nám do života dá cokoli, to co nás naučí je pro nás až do smrti to nejdůležitější a budeme se tím řídit. Proto si myslím, že ať už se rodina skládá z matky a otce, nebo jen z jednoho z rodičů není to důležité. Důležité je to co si ze soužití s lidmi, jimž říkáme rodina, do života odnese a jaký směr nám tito lidé ukážou.

Většinou se setkáváme s rodinou, jež má tradiční podobu matka, otec a děti té říkáme nukleární (Vašíčková, 2010). Tato forma rodiny je všude na světě považována za základní jednotku zodpovědnosti a solidarity. Rodina je velmi důležité společenství, které se k okolnímu světu otevírá a uzavírá tak jak jen ona sama chce, čímž se stává takovým malým světem ve světě (Vašíčková, 2010).

Funkce rodiny máme následující:

- Reprodukční - plození dětí
- Ekonomická - hmotné zajištění celé rodiny
- Socializační - naučit děti co je správné a co ne, pomoci jim zařadit se do společnosti ostatních lidí a nejen rodiny
- Emocionální - zajišťuje citové zázemí pro celou rodinu a je pro ni velmi důležitá (Vašíčková, 2010).

I když všechny vyjmenované funkce jsou důležité, nejdůležitější z nich je poslední jmenovaná emocionální. Emocionální jistotu zajišťuje v rodině povětšinou především jeden z rodičů, mohou samozřejmě oba, ale vždy ten jeden bude představovat větší emocionální zázemí (Vašíčková, 2010). Je ovšem možné, že jsme v poslední době spíše vyzorovali, že se u některých rodin dře do popředí spíše funkce ekonomická i přes to ta emocionální hraje prim (Vašíčková, 2010).

K funkcím rodiny můžeme také připojit její potřeby. Základními jsou biologická, psychická a sociální (Vašíčková, 2010). Tyto potřeby má samozřejmě každý z nás v pojetí rodiny se ovšem vztahují zejména k dětem.

Jejich základní potřeby jsou ty biologické jako u každého z nás (potřeba jídla, tepla, čistoty), je ale ovšem pravdou, že u nich velký význam mají potřeby psychologické (uvědomění si vlastní identity), jenž poté přecházejí do potřeb sociálních, jako je potřeba lásky a bezpečí (Vašíčková, 2010). Potřeby dětí se v průběhu dospívání mění, v pozdějším věku je aktuální potřeba motivace a podobně, je ovšem samozřejmé, že předešlé potřeby z jejich života nijak nemizí a jsou stále důležitou součástí (Vašíčková, 2010).

1.1.3 Role muž a žena

Máme-li se zabývat rodinou, nemůžeme jistě pominout manželství, které je z tradičního hlediska jejím základem. Manželství je smlouva mezi jedinci, která je v zájmu celé společnosti a jako taková má společenský dosah. Na druhé straně je manželství postaveno na osobním vztahu dvou lidí (Šrajter a Musil, 2008).

Je ovšem pravdou, že v dnešní době je hodnota manželství značně nižší, nežli tomu bylo v historii. Dříve byla role manžela a manželky velmi důležitá a vážená, dnes už manželství takovou váhu nedáváme. Lidé raději žijí v partnerském vztahu volnějším, jenž jim dopřává pocit nezávislosti na druhém partnerovi.

Představy mužů a žen o manželství i jejich potřeby, které by měly být v rámci takového vztahu uspokojovány, jsou různé. Rozdílné postoje partnerů zvyšují riziko, že jejich očekávání nebudou splněna (Vágnerová, 2008).

Muži po uzavření manželství považují svůj vztah se ženou za trvalý. Již nepocítují potřebu dále ujišťovat partnerku o jejich citech. Za výraz jejich lásky považují činnost ve prospěch rodiny (Vágnerová, 2008). Často nechápou, že ženám nestačí pouze nevyvolávání konfliktu nebo fyzická práce v domácnosti jako důkaz lásky. Jejich pohled na pohodu v rodině je jiný nežli u žen (Vágnerová, 2008). Potřebují být oceněni za to co pro rodinu dělají a požadují od manželky uznání a ocenění.

Od ženy na oplátku očekávají osobní komfort včetně sexu a potom budou v manželství naprosto spokojeni (Vágnerová, 2008).

Maříková (2012) ve své knize Živitelé a živitelky uvádí, že role muže je především z ekonomického hlediska a z pohledu klasického živitelství významnější nežli role ženy.

Ženy do manželství více investují a tak potom více očekávají. Na rozdíl od mužů chtějí být od partnera stále ujišťovány o citech, jenž k nim cítí. Nepotřebují být neustále oceňovány kvůli přínosu do rodiny, ale spíše kladou důraz na duševní porozumění. (Vágnerová, 2008). Ženy převážně chtějí komunikovat o svých pocitech nebo případně o tom co je v rodině trápí, ale ne vždy to dokážou podat tak aby tomu muž porozuměl a potom adekvátně zareagoval. Ženy bývají frustrovány neochotou mužů mluvit o rodinných problémech a více vnímají nepohodu rodiny, proto často bývají v manželství více nespokojeny než muži (Vágnerová, 2008). Co se týče zaměstnání a koníčků, ženy jsou více než muži přesvědčeny o své rovnosti šancí v zaměstnání a právu na kariéru i po tom co se dostanou do svazku manželského (Sirovátka a Hora, 2008)

V rodině ovšem muž a žena neplní pouze roli manželskou ale v mnoha případech především rodičovskou. Je to role, jenž je biologicky podmíněná a má sociální hodnotu (Vágnerová, 2008). V mnoha případech je značně odlišná od ostatních rolí v dospělém životě člověka a to především tím, že je nevratná (Vágnerová, 2008). Postoj muže a ženy k této roli se od sebe zásadně liší, především z hlediska zvládání povinností, které tato role přináší (Vágnerová, 2008).

Žena v tuto chvíli přebírá roli matky, na rozdíl od muže je pro ní tato role naprosto přirozená a předurčená. Její role pečovatelky a matky je biologicky daná (Vágnerová, 2008). Od matky je očekávána empatická vřelost a citová péče o dítě. Mateřství je jednou z významných složek ženské identity, pro které jsou oceňovány. Je ovšem také pravdou, že mateřství je pro ženu tak časově náročné, že se stává pro ženu životním stylem a ostatní předešlé aktivity jsou odsunuty do pozadí (Vágnerová, 2008).

Je ovšem pravdou, že v takovéto situaci se žena stává ekonomicky závislou. Některé ženy mají potom potřebu si svou hodnotu upřesnit ještě něčím jiným než je mateřství (např. studiem, prací na půl úvazku apod.) (Vágnerová, 2008).

Naopak od role otce se očekává, co se týče otcovství mnohem méně, nežli od matky. Jeho touha po dítěti není biologicky předurčena, a proto se muži jeví jako méně zainteresovaní do své role než matky (Vágnerová, 2008). Navazování vztahu otce a dítěte je pomalejší a probíhá spíše postupnou komunikací, na rozdíl od mateřského citu, jež je ženám předurčen tím, že dítě porodí. (Vágnerová, 2008). Role otce je sice sekundární, ale stále je součástí důležité triády matka, otec, dítě. V průběhu času je ovšem pro dítě velmi důležitá především pokud se jedná o chlapce (Vágnerová, 2008).

1.1.4 Rodina svobodné matky

„Ona je svobodná matka“ tato slova je ještě před několika lety vyslovovala s despektem. To ovšem neznamená, že by matek bez partnera ubývalo (Kuncová, 2012). Právě naopak je stále více matek-single, jenž si založí svou vlastní rodinu, aniž by k tomu potřebovali protějšek. Zkrátka si svou rodinu pořídí samy a žijí ve dvou (matka + dítě), (Kuncová, 2012). Je sice pravdou, že i v dnešní době bývají tyto matky samoživitelky často odsuzovány, ale to především z důvodu domněnek společnosti o nízkých kvalitách ženy, která nikomu nestála za to, aby s ní zůstal (Vágnerová, 2008).

Dříve bylo postavení matky samoživitelky pokládáno za společensky neúnosné. Postoje k této problematice se v průběhu času proměnily a je k nim přistupováno rovnocenně jako k ženám, jež žijí ve vztahu manželském (Kuncová, 2012). Svobodnému přijetí této role v životě ženy jistě vždy předcházela nějaká životní situace, z níž vyplývá rozhodování se o této variantě (Vágnerová, 2008).

Žena jako taková je ve společnosti velmi často vnímána především jako manželka a matka, v roli samoživitelky povětšinou vnímá sebe jako matku i jako zaměstnanou ženu. Obě sféry jsou pro ni stejně důležité (Šajer a Musil, 2008).

Zákoník práce definuje osaměle žijící ženu takto „*Osamělými se rozumějí neprovdané, rozvedené nebo ovdovělé ženy.*“ Co se týká mateřské dovolené tak zákon nedělá rozdíly mezi osaměle žijící ženou nebo ženou v partnerském vztahu (Kuncová 2012). Žena samoživitelka je ve své situaci znevýhodněna jak v pracovní sféře co se týče finančního ohodnocení, tak menším množstvím času ve sféře rodinné (Šrajer a Musil, 2008).

Pokud se žena tedy rozhodne převzít roli svobodné matky, jedná se většinou o řešení z nouze. Těhotenství svobodné matky lze považovat za specifickou zátěžovou situaci (Vágnerová, 2008). Single matky se mohou často cítit velmi ohroženy z psychické, sociální nebo ekonomické situace. Často se také stává, že si matka tvoří velmi silnou citovou vazbu na dítě, kterou si kompenzuje nezájem otce (Vágnerová, 2008). Zátěží v takovéto situaci také často bývá, že matka nemá žádné jisté bezpečné zázemí, k čemuž také nepřispívá častý nesouhlasný a odmítavý postoj ze strany rodičů k její životní situaci (Vágnerová, 2008). Po uplynutí delšího časového období se ovšem většinou s nemanželským mateřstvím své dcery rodiče smíří (Vágnerová, 2008).

Role osamělé matky je velmi zátěžová a její zvládnutí vyžaduje značné osobní investice a obětavost, často na úkor uspokojení vlastních potřeb. Tato životní situace ovšem neovlivňuje pouze matku, ale také především jejího potomka (Vágnerová, 2008). I když se bude matka snažit udělat pro své dítě cokoli, nikdy nenahradí roli otce. Ten v mnoha případech dítěti chybí a matka se o něm často ani nezmiňuje (Vágnerová, 2008). Pro budoucnost dítěte je značně důležité, zda si matka v budoucnu najde přijatelného partnera a zda se rodina stabilizuje. Pokud by se tak nestalo, stává se, že z dětí single matek se stávají jedináčci. Toto postavení dítěte bývá spojené s mnohými riziky, které ho mohou v budoucím životě provázet. V některých případech se může stát, že roli otce nahradí otec matky (dědeček dítěte), jeho osoba ovšem nikdy nemůže roli otce nahradit naplno (Vágnerová, 2008).

1.2 Moderní rodina

„*Být vdaná je to nejlepší*“ pozitivní a zdravé manželství vás ochrání před mnoha problémy v životě (Bushra, 2014).

Rodina jako taková prošla v průběhu historie mnoha změnami a to z hlediska významu, velikosti i začlenění do společnosti. V současné společnosti je kladen důraz především na rovnost pohlaví. Chování mužů a žen se tomuto stylu žití přizpůsobuje, čímž vzniká stále častější odkládání manželství do pozdějšího věku (Šrejbr a Musil, 2008).

Dále se tato problematika také týká redukce počtu dětí nebo naprostého odmítání vstupu do manželského svazku. Vztahy moderní rodiny procházejí dramatickými změnami a s tím se mění i pojetí tradiční rodiny, které je do značné míry závislé na rozdělování rolí (Šrejbr a Musil, 2008).

V tradičním pojetí rodiny je žena brána především jako manželka a matka dětí na rozdíl od toho muž jako živitel rodiny. Žena sice pracuje, ale příjem muže je značně vyšší a proto je brán jako „hlava rodiny“ (Šrejbr a Musil, 2008). U moderního modelu rodiny jsou značné větší nesrovnalosti. Stále je muž brán jako živitel rodiny a žena převážně jako matka, ale jejich role jsou zde již přehodnocovány (Šrejbr a Musil, 2008). Je ovšem pravdou, že i když je žena slabší než muž, v pracovním poměru ji to v dnešní době již nijak nehandicapuje, jak tomu bylo v dřívějších dobách, je totiž stejně chytrá. To je faktor, jenž ženě umožňuje mít stejnou práci, kterou může vykonávat i muž, proto od konce padesátých let opouští domácnosti a profesní život se pro ně stává stejně důležitý jako pro muže (Možný, 2006). Mateřství je tak pro ně důležitou součástí jejich života, ale již ne tolik jako tomu bývalo dříve. V dnešní moderní rodině je tedy velmi zřetelná změna v rolích muže a ženy a to především co se týče finančního zabezpečení rodiny (Možný, 2006).

Mnohé se také změnilo ve struktuře rodin. V tradičním pojetí rodiny bychom našli rodiny vícegenerační, kde se zkušenosti předávali z dědečka na otce a z otce na syna

(Možný, 2006). Bylo také zvykem především u rodin, jež měly dceru, že jejího nastávajícího muže jí vybírali rodiče. Rodina, která z manželství vznikla, byla pokládána za trvalou především z křesťanského pohledu věci „*Co bůh spojil, člověk nerozlučuj*“ (Možný, 2006).

V dnešní moderní rodině jsou tyto základy již značně opomenuty a zlehčeny. Láska mezi mužem a ženou je v dnešní době velmi prchlivá a je založena spíše na sexuální přitažlivosti. Roste počet rozvodů a opakovaných manželství a rodina se tímto stává více nestabilním prvkem společnosti (Možný, 2006). V dnešní rodině většina rodičů pracuje na plný úvazek a snaží se udržet nejistou rovnováhu mezi tím být rodič, pracovník, přítel a pečovatel. Což je značně obtížné (Korabik et al., 2008).

Pokud bychom mluvili o péči o děti a jiné členy rodiny, tak tu v dnešní době převzaly ve značné míře odborníci a formální organizace.

Je samozřejmostí, že o malé dítě se stará matka, ale ve chvíli kdy nastoupí povinnou školní docházku, jeho výchovu značně přebírá škola (Možný, 2006). O prarodiče se v moderní době již nestarají děti, ale jejich povinnosti převážně přebírá sociální služba, jež je k této situaci určena. Stejně tak přistupujeme i k handicapovaným jedincům naší společnosti. Je jisté, že v mnoha případech tyto lidé potřebují odbornou pomoc, ať mluvíme o seniorech nebo handicapovaných. Musíme si ovšem přiznat, že moderní technologie a sociální služby nám značně usnadnily péči o tyto členy rodiny tím, že ji převzaly na sebe (Možný, 2006).

1.3 Rozvod

Většina dnešních lidí vstupuje do manželství již s tím, že rozvodovost je velmi vysoká a proto není žádnou raritou, pokud by právě to jejich mělo skončit rozvodem. Vždyť už jejich rodiče a možná rodiče jejich rodičů nebyli nijak překvapeni, když se v jejich okolí rozpadlo nějaké manželství (Možný, 2006).

Pokud se jednou rozhodneme z nějakého důvodu ukončit naše manželství rozvodem, budou tomu předcházet komplikace, jimž se říká krize v manželství. První se objevuje přibližně po 3-4 letech společného soužití (Vágnerová, 2008). K ní nejčastěji dochází kvůli dosažení cíle, který měl pár před uzavření manželství v plánu. Pokud se v těchto letech nic takového nestane stále je manželství v rizikovém období a to až po dobu dalších přibližně 6 let (Vágnerová, 2008). V této době se značně mění vzájemný vztah mezi manželi a může se stát, že se změnami protějšku budou zklamaní.

V této době je velmi důležité jak jsou oba manželé schopni komunikovat a být tolerantní ke změnám druhého partnera (Vágnerová, 2008).

Jedním z problémů může také být, že manželé neznají prostředky jakými vztah zlepšit, případně se o to ani nesnaží. Další krize, které se v manželství objevují, se často týkají vývojových fází, jimiž právě jejich vztah prochází např. narození dítěte, návrat ženy do zaměstnání (Vágnerová, 2008). Nové požadavky, které s těmito změnami přichází, mohou vyvolat psychické napětí mezi partnery a zvyšovat riziko radikálního řešení situace (Vágnerová, 2008). Rozvod také psychicky ovlivňuje vývoj dítěte. Mohou nastat poruchy učení, poruchy komunikace a další reakce na stres (Dixon a Stein, 2006). Rodina a rozvod také působí na sociální, emoční a osobnostní vývoj dítěte (Benson a Haith, 2009)

Před rozvodem jako takovým prochází manželství několika fázemi. První z nich je latentní fáze (Vágnerová, 2008). V ní se začínají projevovat první signály rozpadu manželství, jeden z manželů pociťuje neuspokojení ve vztahu, zatím co druhý si rostoucí problém vůbec nemusí uvědomovat (Vágnerová, 2008). Spouštěcí fáze nastává jako další, kdy dochází k podání žádosti o rozvod, jejím základem je jednoznačná převaha negativního hodnocení manželství zejména tedy ze strany iniciátora (Vágnerová, 2008). Dost často se jedná o asymetrický stav, kdy jeden z manželů stále nechce partnerství opustit. Poté nastupuje fáze transformační, kdy se musí s rozpadem vztahu vyrovnat oba partneři. Rozpad manželství je významnou ztrátou velmi důležité hodnoty a jeho psychické následky mohou být různé (Vágnerová, 2008). Většinou jsou ovšem více emocionální nežli racionální. Předposlední fází je separace a stabilizace nového životního stylu (Vágnerová, 2008). Období faktického odloučení od partnera může trvat značně déle než opravdové trvání rozvodového řízení. Především pro člověka, který se nedokázal odpoutat od dysfunkčního vztahu, může být tato fáze dlouhotrvající (Vágnerová, 2008). Konečná fáze rozchodu nastává až ve chvíli, kdy jsou oba partneři v psychické rovině. V této chvíli dochází k uzavření jedné životní etapy a člověk je schopný opět navázat další romantický vztah, případně uzavřít nové manželství. V této fázi je také důležité, že oba bývalí partneři jsou nyní již schopni oddělit manželství od rodičovství a tím mohou v klidu vyřešit péči o děti bez nutkání vyřídít si prostřednictvím potomků účty s partnerem (Vágnerová, 2008).

Podobně jako jinde v Evropě prošla rozvodovost zřetelným dlouhodobým nárůstem. Tento nárůst započal již v historii v 50. letech na úrovni 10% úhrnné rozvodovosti a končí v současné době s 50% rozvedených manželství (Fučík 2013). Podle statistik také zjišťujeme, že od konce 80. let dvacátého století narůstá počet relativně starších manželství, která se později rozpadají (Fučík, 2013).

1.4 Situace a změny rozvedené ženy samoživitelky

Roli osamělého rodiče pokud se jedná o rozvod, si většinou dobrovolně nevybíráme. Jedná se o nucenou situaci, s níž jsme dlouhodobě dopředu nepočítali a neplánovali ji (Vágnerová, 2008). Ať už je žena iniciátorkou rozvodu nebo není, po jeho dokončení zůstává v roli rodiče sama a zátěž kterou tato role přináší je mnohostranná (Vágnerová, 2008).

Jedním ze základních problémů s kterými se bude matka po rozvodu potýkat je ekonomická stránka rodiny. Pokud byla i v manželství alespoň nějak ekonomicky aktivní bude pro ní tato role značně lehčí než pokud by tomu tak nebylo (Maříková, 2012). Je ovšem pravdou, že muži bývají živiteli rodiny a to především ve chvílích kdy žena porodí malé dítě a není možné, aby alespoň nějaký čas docházela do zaměstnání. Z dvoupříjmového modelu, v němž rodina existovala, se stává jednopříjmový, na který je žena nucena se přizpůsobit (Maříková, 2012). Proto je po rozvodu tato změna pro matku samoživitelku velmi značná a často se musí uchýlovat k možnostem, jež zajistí její rodinu, ale zároveň znemožní věnovat tolik času výchově dítěte, jak by si sama přála (Maříková, 2012). V mnoha případech se stává, že otec se chce dále na vývoji dítěte podílet i když nemůže být s dítětem každý den. Poté se bývalí partneři dohodnou na tzv. střídavé péči (Maříková, 2012). Tímto stylem se otec alespoň částečně podílí také na financování jeho potomka a matka nezůstává v jeho zabezpečení úplně sama. Paradoxem je, že náklady na střídavou péči jsou mnohem vyšší než by byly v úplné rodině (Maříková 2012). Platí to i v případech, že by po rozvodu většinu nákladů na dítě převzal otec (Maříková, 2012).

Role osamělé matky se také velmi projeví u výchovy dítěte. Matka se nachází ve velmi stresové situaci a její rodičovské chování se může změnit (Vágnerová, 2008). Snižuje se její tolerance a zároveň se zvyšuje tendence trestů. Takto vystresovaná matka často vyžaduje bezproblémové chování dítěte, ale zároveň nemá dostatek času na jeho výchovu (Vágnerová, 2008). I když se rodiče rozhodnou pro střídavou péči matka tráví s dítětem mnohem více času než otec, který si jej jednou za pár dní „půjčí“.

Proto musí zastávat univerzální roli, do níž je třeba zahrnout jak mateřské tak otcovské chování (Vágnerová, 2008). Tímto se stává dominantnější, ale zároveň shovívavější a tolerantnější vzhledem k únavě, jež její role přináší (Vágnerová, 2008).

Změny se ale netýkají jen dětí a ekonomické stránky. Pro ženu tato situace přináší také změny v jejím osobním životě (Vágnerová, 2008). Nejen, že je na ní vyvíjen tlak ohledně potomstva a financí, ale také se snižuje její možnost na sblížení se s novým partnerem. Jen málokterý muž by akceptoval ženu, jež má z minulého manželství potomky, když v dnešní době je situace v této sféře uvolněnější i tak je toto postavení pro ženu stále stigmatizující (Vágnerová, 2008). Pro matku samoživitelku je také mnohem náročnější postup v kariéře a případné další vzdělání. Většinu času věnuje výchově nebo zaměstnání. Její kariérní postup by byl jistě žádoucí, ale mnoho žen v takovéto situaci se spíše snaží udržovat si stávající pozici především proto, aby o zaměstnání nepřišly a měly stálý zdroj financí (Vágnerová, 2008). Její život se tak stává emociálně náročným, matky samoživitelky bývají velmi frustrované a přetížené. Problémem také bývá vztah s bývalým partnerem, který velmi zřídka bývá na takové úrovni, aby ženě situaci ulehčoval (Vágnerová, 2008). Postoj matky v této situaci většinou bývá takový, že se snaží uchovat vztah mezi sebou a dětmi, což je jejím hlavním cílem. V některých situacích může matka díky rozvodu pociťovat větší osobní hodnotu, protože právě jí byly svěřeny děti do výhradní péče (Vágnerová, 2008).

1.5 Dobrovolný a nedobrovolný stav být matkou samoživitelkou

Podle mého názoru být matkou samoživitelkou je jedním z nejsložitějších rozhodnutí v životě ženy. Ať už se tak rozhodneme dobrovolně nebo jsme k tomu v rámci životní situace přinuceni, je velmi náročné pečovat o dítě bez partnera. Je možné, že mnoho žen si ani neuvědomuje, co přesně tento život přináší a jak je to v budoucnu ovlivní. Tvoří sice se svým dítětem rodinu, ale ta je neúplná a pro průběžný vývoj dítěte podle mého názoru nedostačující.

Pokud se žena stane matkou samoživitelkou dobrovolně, musí ji k tomu vést nějaká životní situace. V dnešní době většina žen mateřství odkládá až na pozdější věk (Možný, 2006). Mnoho z nich to dělá především z důvodu finančního zabezpečení sebe i dítěte. Žena si nejprve v životě utvoří kariéru a až později se rozhodne sdílet svůj čas s dalším člověkem. Tento životní styl jí potom dovoluje pořídit si potomka, bez toho aniž by z finančního hlediska potřebovala partnera, jenž by jí podporoval a pomáhal (Možný, 2006). Život bez trvalého partnera jí potom poskytuje určitou svobodu, i když se stará o svého potomka. Tyto matky později bývají na své dítě velmi fixované (Možný, 2006). Tento přístup žen k rodinnému životu je způsoben také emancipací žen a jejich uplatňováním rovnosti mezi muži a ženami (Beck, 2011).

Na rozdíl od dobrovolného stavu být matkou samoživitelkou se nedobrovolný značně liší. Většinou se jedná o matky, které zůstaly se svými potomky samy ať už z důvodu rozvodu nebo nehody, jež je o otce připravila. V každém případě matka na takovou situaci nebyla připravena (Vágnerová, 2008). Nyní se nedobrovolně potýká s problémy, které jí tento život bez partnera připravil. V rodině bez otce najednou chybí další rodič, jenž by se o rodinu finančně postaral (Vágnerová, 2008). Jedná se také o výchovu dětí, na kterou je najednou žena sama a nemůže se opřít o druhou autoritu, kterou otec v rodině zastupoval (Vágnerová, 2008). Značně se změní její přístup k dětem a to i vzhledem k tomu, že se nachází ve velmi stresující situaci. U nedobrovolného rozpadu rodiny jde tedy především o budoucí výchovu dětí a zvládání péče jedním rodičem (Vágnerová, 2008).

Podle mého názoru je tento druhý stav mnohem náročnější než ten první, kdy se žena sama rozhodla být matkou samoživitelkou. Na rozdíl od druhé situace, kdy její život nedobrovolně dospěl k takovému závěru. Nejen z hlediska dětí, ale také z hlediska matky je druhá situace mnohem náročnější a hůře zvládnutelná.

1.6. Životní styl

Definice tohoto termínu je velmi obsáhlá. Z nejobecnějšího vymezení se jedná o způsob, jakým lidé žijí - tedy jak se stravují, jak bydlí, jak se vzdělávají a chovají (Duffková, 2008). Je zřejmé, že životní styl je kategorií neobyčejně širokou a složitou. Téma životního stylu nemůžeme brát pouze z pohledu sociálního, ale je také nutné ho studovat z mnoha jiných vědeckých pohledů (Duffková, 2008). Odborná literatura rozlišuje v této oblasti dva základní termíny - životní způsob a životní styl. Vymezení těchto dvou termínů je velmi komplikované a nejasné a to i přesto, že jsou tyto dva termíny běžně používány a lidé jim rozumí (Kraus, 2015). Lze ovšem říci, že lidé spíše tuší co tyto termíny znamenají, než aby je dokázali vymezit z odborného hlediska (Duffková, 2008). Oba termíny jsou prakticky používány jako synonyma (Kraus, 2015).

Není tedy dost dobře možné obecně vymezit obsah těchto dvou pojmů (Kraus, 2015). Pokud hovoříme o životním způsobu, máme na mysli především celospolečenské a skupinové procesy (ekonomické, technické, ekologické). Jedná se tedy o termín, který zahrnuje spíše větší počet lidí. Na rozdíl od toho životní styl je zaměřen spíše na jednotlivce a na jeho návyky (Kraus, 2015). Jde o široký komplex činností, norem, hodnot a návyků, které tvoří osobnost jedince (Kraus, 2015). Životní styl také souvisí s takovými kategoriemi, jako je životní úroveň, kulturní úroveň, kvalita života, hodnoty a hodnotový systém (Kraus, 2015). Duffková (2008) pokládá pojem životní způsob za obecnější než životní styl.

1.6.1. Životní styl matky samoživitelky

V této kapitole bych se ráda zaměřila na matku samoživitelku jako takovou. Je jasné, že jelikož je to „matka“ nelze z jakéhokoli tématu o této problematice vyřadit dítě. Je ovšem jasné, že ať už se jedná o ženu, jež se rozhodla pro tento životní styl dobrovolně nebo nedobrovolně (rozvod) stává se z ní „matka na plný úvazek“. Její život se skládá ze dvou zaměstnání. Jedno vykonává na svém pracovišti a druhé po návratu domů. Dá se říci, že jejím životním stylem se stala práce. Péče jak o dítě tak o všechno ostatní na co jsou v nukleární rodině dva (matka a otec). Nerada bych, aby z výše uvedeného

vyplývalo, že matky samoživitelky jsou v podstatě mučednice. Je ovšem pravdou, že jejich životní styl se touto situací, jež nastala, musel zásadně změnit.

Pokud se jedná o volný čas strávený s rodinou, příslušníci úplné rodiny spolu tráví mnohem více volného času jak v týdnu, tak o víkendu než příslušníci neúplných rodin (Kraus, 2015). Činnosti, jež v úplné rodině zvládají dva, musí v neúplné zvládnout pouze matka (příprava jídla, úklid apod.). Velmi často se stává, že víkendový čas matky tráví prací v domácnosti, protože v týdnu na to nebyl čas (Kraus, 2015). Z toho důvodu jim nezbývá dostatek volného času, který by mohly trávit s dětmi nebo staráním se samy o sebe. I tento hektický životní styl má za následek nezdravý životní styl matek samoživitelek a samozřejmě i jejich dětí (Kraus, 2015). Důležité je, aby se žena dokázala sama ocenit a dopřála si i čas pro sebe. Je vhodné například najít někoho na občasnou hlídání dětí a využít volný čas jinak než uklízením (Vránová, 2016 online). Pokud je žena příliš unavená a není spokojena sama se svým životem, nejen že to negativně ovlivňuje ji, ale také samozřejmě její potomky (Vávrová, 2016). Je také jasné, že velkou roli v životním stylu matky samoživitelky hrají finance. Pokud se jedná o situaci po rozvodu je vhodné o pomoc požádat otce dítěte nejen o finance, ale také samozřejmě o čas, který bude trávit s dítětem a matka může mít volné chvíle (Vávrová, 2016). Pokud se jedná o situaci dobrovolného samoživitelství je matka na finanční záležitost rodiny většinou sama a tím je její životní styl také značně ovlivněn (viz. Dobrovolný a nedobrovolný stav být matkou samoživitelkou).

1.7. Role sociálního pracovníka

Z obecného hlediska je sociální pracovník člověk, který se pohybuje v rámci práv a povinností definovaných právním systémem a řídí se profesními standardy (Matoušek a kol. 2008, 2013). Jelikož sociální pracovník zasahuje do života klientů, je potřeba, aby jeho právo zasahovat bylo legitimní. V ideálním případě se práva i povinnosti sociálního pracovníka vzájemně doplňují (Matoušek a kol., 2013).

Ve většině literatury se dočteme především o pomoci sociálního pracovníka problémovým rodinám. Nemůžeme přesně říci, zda rodina matky samoživitelky a její životní styl je vždy problémový. Pokud se ovšem tak stane a žena z nějakého důvodu pomoc vyhledá, jedná se v tom případě již o problém její rodiny.

Pokud se klientka dostane k sociálnímu pracovníkovi, bude mít jistě potřebu dosáhnout dostatek informací, důvěry a respektu (Matoušek a kol 2013). Pracovník poskytující pomoc se může setkat s obranným postojem klientky a měl by na tento postoj být dostatečně připraven (Matoušek a kol., 2013). Je vhodné s klientkou pracovat v domácím prostředí, jenž jí dodává pocit jistoty. Základní věcí je samozřejmě získání důvěry (Matoušek a kol., 2013). Je možné, že klientka se již dříve setkala s jiným sociálním pracovníkem popřípadě s jinou organizací a může mít špatnou zkušenost. Proto je potřeba získat si její důvěru a postupně ji ujistit, že se jí sociální pracovník snaží pouze pomoci (Matoušek a kol., 2013). Sociální pracovník si nejčastěji s klientkou sestaví plán, jak budou v jejich spolupráci postupovat a stanoví si cíle, kterých by společně mohli dosáhnout (Matoušek a kol., 2013).

1.7.1 Sociální podpora

Život single matek je v mnoha ohledech složitější především pokud se jedná o finanční situaci její rodiny. Proto ať se jedná o dobrovolné nebo nedobrovolné samoživitelství single matka má ze zákona právo na sociální podporu, jež její finanční situaci pomůže ulehčit.

Problematiku sociální podpory upravuje příslušný zákon. Konkrétně se jedná o zákon číslo 117/1995 Sb. Zákon o státní sociální podpoře. Tento zákon je pravidelně novelizován. Jeho poslední úpravy jsou datovány k 1. 1. 2017.

Matka s dítětem má možnost zažádat o tyto dávky:

- Peněžitá pomoc v mateřství (mateřská)
- Rodičovský příspěvek (rodičovská)
- Porodné (jednorázová platba při porodu)

Další dávky, na které má matka samoživitelka nárok se odvíjejí od jejich konkrétních sociálních poměrů, tedy od jejich celkových příjmů. (Sociální dávky 2017, 2017)

Může se jednat například o tyto dávky:

- Příspěvek na bydlení
- Příspěvek na dítě
- Příspěvek na živobytí
- Mimořádná okamžitá pomoc
- Ošetřovné na dítě
- Doplátek na bydlení

Mohou také nastat zvláštní případy, kdy se například matka stane matkou samoživitelkou tím, že převzala dítě do pěstounské péče. Potom má nárok na další sociální dávky související s touto situací. Dalším takovým případem je také situace, kdy matka nebo některé z dětí patří mezi osoby se zdravotním postižením (Sociální dávky 2017, 2017).

2. Empirická část

2.1 Cíle práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je definovat, jak sociální pracovníce vnímají životní styl single matek. Dílčí cíle pak jsou, jak sociální pracovníce vnímají problematiku single matek, jaká je situace v jejich rodinách a jaká je role sociálního pracovníka v této problematice. Výzkum je zaměřen na oblast v rámci Jihočeského kraje především na krajské město České Budějovice.

Výzkum si klade za cíl nalezení odpovědí na tyto výzkumné otázky:

1. Jak vnímají sociální pracovníci skupinu single matek?
2. Jaké jsou potřeby single matek z pohledu sociálních pracovníků?

2.2 Metodika

K získání potřebných dat bude v práci realizován kvalitativní výzkum. Metodolog Creswell (1998) in Hendl (2008, s. 48) uvádí, že „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“

V typickém případě kvalitativní výzkumník na začátku procesu vybírá téma a základní výzkumné otázky (Hendl, 2008). Výzkumnou otázku lze definovat jako něco na co chceme znát odpověď v souvislosti se zkoumaným problémem (Hendl, 2008). Otázky je možné doplňovat nebo měnit v průběhu výzkumu, během sběru a rozboru dat. Z tohoto důvodu je někdy kvalitativní výzkum považován za pružný typ výzkumu (Hendl, 2008). V jeho průběhu nevznikají jen výzkumné otázky, ale také hypotézy a nová rozhodnutí jak pokračovat při sběru dat a jejich analýze. Občas je práce kvalitativního výzkumu přirovnávána k činnosti detektiva (Hendl, 2008). Výzkumník vyhledává jakékoliv informace, jež by mu mohly pomoci k osvětlení výzkumných

otázek. Výzkumník se seznamuje s novými lidmi a pracuje přímo v terénu (Hendl, 2008). Proces probíhá v delším časovém intervalu, při němž sběr dat a jejich analýza probíhají současně (Hendl, 2008).

Kvalitativnímu výzkumu je vytýkáno, že pro jeho pružnost jsou jeho výsledky souborem subjektivních dojmů (Hendl, 2008). Na rozdíl od kvantitativního výzkumu ho tedy těžko replikovat. Naopak jeho výhodou je získání hloubkového popisu případů (Hendl, 2008). Kvalitativní výzkum poskytuje podrobné informace o tom, proč se daný jev objevil (Hendl, 2008). Důležité je zdůraznit, že závěry z tohoto výzkumu slouží k popsání cílů a zodpovězení výzkumných otázek (Hendl, 2008).

Jako techniku sběru dat jsme v kvalitativním výzkumu použili strukturovaný rozhovor (Hendl, 2008). Jedná se o rozhovor, s otevřenými otázkami, na něž mají respondenti odpovídat. Tento typ rozhovoru se používá v případech, když je nutné minimalizovat variaci otázek kladených dotazovanému (Hendl, 2008). Zamezuje se tak pravděpodobnosti, že se budou data získaná v jednotlivých rozhovorech lišit. Základním účelem tohoto typu rozhovoru je co nejvíce minimalizovat vliv tazatele na kvalitu rozhovoru (Hendl, 2008). Tento typ rozhovoru je vhodný v případech pokud nemáme možnost ho opakovat nebo máme na respondenta málo času (Hendl, 2008).

2.2.1 Metoda sběru dat

Jako metodu sběru dat jsem si vybrala dotazování a jako techniku polostrukturovaný rozhovor. Rozhovory byly prováděny se sociálními pracovníky organizace sociálně právní ochrany dětí v Českých Budějovicích a osloveni byli také pracovníci té samé organizace se sídlem v Táboře. Mezi sociálními pracovníky v Táboře byl dokonce jeden muž sociální pracovník. Bohužel po e-mailové konzultaci s tímto pracovištěm jsme došli k závěru, že rozhovory s ostatními pracovníky by nemohly být zařazeny do výzkumu, jelikož nemají jediného klienta, který by odpovídal problematice, na niž je zaměřena má práce.

Rozhovor byl rozdělen do několika otázek. Jelikož se jednalo o strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami, pružnost v sondování kontextu byla omezenější než u jiných typů rozhovoru (Hendl, 2008). Tímto se redukovala možnost, že by se data získaná v rozhovorech nějak významně lišila (Hendl, 2008). Pokud při rozhovoru nastala situace, že respondent nerozuměl otázce, byla otázka jinak přeformulována, ovšem tak, aby neztratila svůj význam a aby odpovědi od všech respondentů byly směřovány stejným směrem. Průběh rozhovoru byl vždy nahráván na diktafon umístěný v příslušenství mobilního telefonu. Tento úkon byl ovšem proveden až po souhlasu každého respondenta. Tento záznam byl poté převeden do písemné podoby. Po dobu rozhovoru byly také prováděny nezbytné písemné poznámky.

Jako způsob kontaktování respondentů byla zvolena e-mailová adresa. Nejprve jsem kontaktovala vedoucí pracovníci organizace SPOD v Českých Budějovicích, která mne informovala, že pro získání rozhovorů je nutné kontaktovat tajemníka města České Budějovice, který uděluje povolení o provedení rozhovoru s pracovníci dané organizace. Po udělení tohoto povolení jsem opět přes e-mailovou adresu kontaktovala vedoucí pracovníci organizace SPOD, se kterou jsem se na termínech rozhovorů s dalšími respondenty domluvila. S pracovištěm v Táboře byla opět použita e-mailová komunikace. Všichni respondenti byli upozorněni, že nedojde k žádnému zveřejňování konkrétních údajů klientů ani jmen respondentů. Poskytované rozhovory byly tedy naprosto anonymní a slouží pouze k výzkumu této konkrétní bakalářské práce.

Rozhovory byly ve všech případech prováděny v místě pracoviště respondentů. Vzhledem k vytíženosti pracovníků byly rozhovory v Českých Budějovicích prováděny s více pracovníci najednou. Otázka však vždy byla směřována na jednu pracovníci a poté byla znovu položena další. Doba trvání rozhovoru byla přibližně 20-30 minut.

2.2.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor byl tvořen sociálními pracovníci organizace SPOD v Českých Budějovicích. Byla oslovena také pobočka organizace SPOD v Táboře ale po další komunikaci byla z výzkumu vyřazena pro nedostatek informací o daném tématu.

Celkem bylo provedeno 6 rozhovorů. Respondenty byly pracovnice organizace SPOD v Českých Budějovicích. Všechny dotazované byly ženy. Každý z respondentů je níže označený písmenem R, k němuž je přidělené číslo od 1 do 6.

Analýzu výstupu z rozhovorů jsem provedla pomocí metody otevřeného kódování. Při používání této metody výzkumník lokalizuje témata v textu a přiřazuje jim označení (Hendl 2008). Odhaluje tato témata v datech, jenž byla získána a mají vztah k výzkumným otázkám.

2.3 Výsledky

2.3.1 Odpovědi sociálních pracovníc

V této kapitole uvádím kategorie, jenž jsem si vytvořila pomocí otevřeného kódování. Jedná se o čtyři na sebe navazující okruhy, na nichž jsou interpretovány informace, které jsem získala pomocí rozhovorů s respondenty. Všechny otázky z okruhů byly pro respondenty stejné. Respondenty jsem dále označila jako R1-R6.

Okruhy otázek:

- Okruh č. 1 - Obecná problematika single.
- Okruh č. 2 - Charakteristika single matek.
- Okruh č. 3 - Životní styl single matek.
- Okruh č. 4 - Sociální pracovník a single matka.

Okruh č. 1- Obecná problematika single.

První na co jsem se respondentek ptala, bylo, co je podle nich **single styl** a co si pod tím obecně představují. Většina lidí moderní doby je s tímto termínem seznámena, proto mne jejich odpovědi ani nijak moc nepřekvapily. Většina z nich odpovídala, že pro tento životní styl se rozhodují lidé, kteří chtějí být ve svém životě sami, chtějí si ho sami řídit. Také se často opakovala fráze svobodné rozhodování nebo vědomé rozhodnutí. Odpovědi byly sice od každé pracovnice trochu jiné, ovšem jejich význam byl většinou shodný.

R3: „Já si myslím, že těm lidem to vyhovuje, že jsou zvyklí na ten svůj styl, jsou sami, nikdo jim do toho nějakým způsobem nevstupuje, sami si určují co kdy a jak bude. To se potom těžko láme, pokud jsou nějakým způsobem naučení.“

Další otázka, která mne v této kategorii zajímala, bylo, zda se osobně setkávají s **problematikou single matek**. Většina z nich se shodla, že pokud se někdy s nějakou takovou matkou setkali, byla to buďto žena, jež byla vyššího věku a velmi dobře zabezpečená, nebo se naopak jednalo o matku nižšího věku, ale ve velmi tíživé životní situaci, která jí spíše dohnala k rozhodnutí neuvádět otce v rodném listě. Tato fráze byla také pro respondetky klíčová a většina z nich ji použila právě v souvislosti s touto otázkou.

R4: „ Já třeba vím o jedné matce, která teda chce žít s dítětem sama, ale to je proto, že otec je drogově závislý a zřejmě už také ve vězení. Ale nebylo to, že by si to ta matka již ze začátku takto plánovala, jo budu mít dítě sama, ale nakonec se rozhodla, že bude žít sama a že otce neuvede.“

Respondentka číslo 6 uvádí:

R6: „ Spíš ty které končí nedobrovolně single. Neuvedou otce a myslí si, že to budou zvládat samy a pak si uvědomí, že v systému, který je teď nastaven nedostanou žádné dávky od úřadu práce. Pak se třeba rozhodnou pro určení otcovství nebo podobně. Ale je to tím, že jsou k tomu dotlačeny, protože tu situaci samy prostě nezvládnou.“

Pomocí této kategorie otázek mi byly poskytnuty informace o povědomí respondentek o této problematice. Zjistila jsem, že většina z nich se s touto problematikou již setkala, ovšem u většiny se také jednalo spíše o osobní rovinu než o pracovní. A pokud se jednalo o pracovní, setkaly se spíše s formou, kdy byla matka svou životní situací dohnána k rozhodnutí zůstat matkou samoživitelkou.

Okruh č. 2- Charakteristika single matek.

V tomto okruhu jsem se zaměřila na to jaká, je konkrétní charakteristika single matek z pohledu sociálních pracovníc. Jak je ony samy vnímají. Mé otázky byly více konkrétní než u první kategorie, abych si dokázala představit, jak si tento styl života sociální pracovníce představují, popřípadě jaké jsou jejich osobní zkušenosti s touto problematikou.

První otázka, která mne zajímala, bylo, **kolik mají nejčastěji single matky dětí**. Všechny respondentky se nezávisle na sobě shodli, že pokud se matka rozhodne být matkou samoživitelkou nebo je k této situaci nějakým způsobem dohnána tak má jistě jen jedno dítě.

R3: „Sama za sebe říkám jedno.“

R6: „ Já si taky myslím, že jedno. Bylo by i zvláštní, aby neměli otce v rodném listu a měli více dětí. To už se potom pohybujeme v jiné vrstvě společnosti a v jiném životním stylu.“

Dále jsem se zabývala otázkou, **kolik je nejčastěji matkám let** a z jakého **prostředí** pocházejí. Z rozhovorů mi vyplynulo, že matky samoživitelky jsou ve své podstatě rozdělené do dvou skupin a to matky staršího věku, zaopatřené a matky nižšího věku a ve velmi tíživé životní situaci.

R1: „Pokud se jedná o ty matky, které jsou zajištěné tak to podle mě bývá těch 35 let a více. Anebo potom jsou to matky žijící takovým tím rizikovým způsobem života a jsou drogově závislé. Ty jsou potom teda o hodně mladší než ta první skupina. Tak kolem těch 19 až 20.“

R5: „Je to strašně individuální, ona to může být matka starší, které tzv. tikají biologické hodiny, také to mohou být matky třeba kolem té čtyřicítky. Potom v podstatě to mohou být nějaké matky mladšího věku, které třeba ani nevědí kdo je otec. Že se třeba na nějaké akci náhodou dostali do takové situace. Hodně určitě hraje roli ta sociální třída té matky. U těch starších to většinou teda asi bývají nějaké dobře zabezpečené ženy.“

R2: „Záleží na těch okolnostech, na základě čeho se ty matky rozhodnou. Nebo proč se do této situace vlastně dostanou.“

Další otázka zjišťovala, zda je pro matky samoživitelky podle pracovnic něco specifické. Něco co by bylo pro ně pro všechny stejné, případně co by je mohlo nějakým způsobem spojovat. I když každá pracovnice volila jiná slova, v podstatě se shodly na tom, že matky samoživitelky jsou většinou ženy s vyšším vzděláním a samostatným přístupem k životu.

R2: „Podle mě jsou určitě úspěšné ve svém zaměstnání. Minimálně jedna vysoká škola. Jsou schopny zorganizovat si ten život tak, aby jim to vyhovovalo.“

R3: „Myslím, že zvládají život bez pomoci nás a kohokoli jiného.“

R4: „Taky si myslím, že jsou to matky na vyšší životní úrovni s dobrým zaměstnáním. Nezávislé.“

R6: „Asi moc nekoukají na to, že to dítě toho otce potřebuje. Spíš si jedou ten svůj život a to dítě do něj v podstatě zapojí.“

Okruh č. 3- Životní styl single matek.

Ve třetím okruhu jsem si dala za úkol zjistit, **jak pracovnice vnímají životní styl single matek** a zda podle nich z něj plynou pro matky nějaké **výhody**. Respondentky se v podstatě shodly na tom, že rozhodně žádné výhody pro matky samoživitelky z jejich životní situace neplynou. Naopak pokud by se jednalo o matku, jež není finančně zabezpečena nebo je v nějaké tíživé životní situaci, tak nemá nárok na finanční pomoc, jelikož neuvedla otce v rodném listě dítěte.

R1: „Já si rozhodně nemyslím, že by z toho měly nějaké výhody. Naopak úřad práce pokud chtějí, aby jim byly přiznané dávky hmotné nouze, tak musí mít nějaké zvláštní důvody, proč by otec neměl být zapsán v rodném listě. Skutečně by se muselo jednat třeba o nějaké napadení, závažnou trestnou činnost nebo další věci. My jim potom můžeme vydat listinu, že v zájmu dítěte není otec zapsán v rodném listě.“

R6: „Pokud otec není uvedený v rodném listě tak stejně ty dávky jsou pro ně nedostupné. Takže to pro ně potom bude spíše nevýhoda, že otce v tom rodném listě nemají.“

Dále jsem se ptala, jaké mají podle sociálních pracovníků matky **potřeby**. Zajímala jsem o to jaké jiné potřeby, by mohly matky samoživitelky mít oproti rodinám, ve kterých žijí páry s dětmi. Většina pracovníků odpověděla, že u matek samoživitelek jsou jejich potřeby velmi individuální. Ovšem některé se domnívají, že u těchto „rodin“ může být zvýšená potřeba hlídání dětí vzhledem k tomu, že single matky nemají tu možnost jako lidé, kteří žijí v párech, aby jejich dítě hlídal druhý partner.

R1: „Zřejmě zvýšená potřeba hlídání dětí, ale to si nejspíš zaplatí.“

R3: „Já myslím, že co se týče té otázky hlídání dětí, tak ony to nevnímají jako nějakou překážku, i když to možná řeší více než ty rodiče co žijí v párech.“

R5: „Je to určitě hodně individuální. Záleží, na jaké životní úrovni žijí. Je spousta aspektů, které na to působí.“

Okruh č. 4- Sociální pracovník a single matka.

V poslední ovšem nejrozšířenější kategorii jsem měla za úkol zjistit, jak vlastně sociální pracovník zasahuje do života single matek, popřípadě v jakých situacích single matky vyhledávají pomoc pracovníka.

V první otázce jsem se zaměřila na to, kdy je **nutný zásah** sociálního pracovníka. Respondentky sice odpovídaly každá odlišně, ovšem význam zůstal stejný. Shodly se, že matka je v každém případě zodpovědná za svá rozhodnutí, čímž tedy i za své dítě.

Pokud by matka nějakou svou povinnost vůči dítěti porušila, potom je nutný zásah sociálního pracovníka. Jejich hlavním zájmem je tedy bezpečí dítěte.

R1: „Je to hlavně na nich, ony jsou poučeny o své rodičovské povinnosti, ale pokud vám matka sdělí, že otce neuvede nebo že ho nezná, není naší povinností ji k tomu nějak nutit. Spíš se snažíme jí říci, aby myslela na tu budoucnost toho dítěte, ale netlačíme ji do ničeho.“

R2: „Je spíš otázka toho kdyby náhodou v budoucnosti došlo k nějakému pochybení matky nebo bychom zachytily signály, že něco nefunguje, tak v té fázi my vstupujeme do dění takové situace.“

R3: „Přesně tak, pokud by třeba matka najednou skončila v nemocnici nebo takhle, tak potom se musíme zajímat o to dítě, co s ním bude a podobně.“

R4: „Hledáme nějakou osobu blízkou, nejlépe teda v rodině nebo někoho, kdo by se o to dítě v té dané situaci mohl postarat nebo ho nějak zabezpečit. Od toho tu ten OSPOD je, aby nějakým způsobem reagoval na takovou nenadálou situaci.“

R5: „Podle mě ve chvíli, kdy už to finančně nezvládají je možné, že třeba ony samy tu pracovníci nevyhledají, ale že na ně někdo upozorní. Potom my musíme v podstatě zasáhnout. Když se třeba rozhodnou, že by chtěly toho otce najednou uvést do rodného listu, tak potom možná přichází situace, kdy vyhledají tu pomoc.“

R6: „Já si taky myslím, že to poradenství vyhledávají v podstatě, když se v té jejich situaci něco mění, nebo chtějí, aby se něco změnilo.“

Dále jsem se ptala, kdy podle sociálních pracovníků matky **dobrovolně vyhledávají** pomoc a zda **docházejí** do organizace **opakovaně nebo spíše jednorázově**. Pracovnice se shodly na tom, že matka vyhledá pomoc ve chvíli, kdy se její situace nějak zásadně změní. Většinou se jednalo o rovinu finanční ale také o případnou změnu ve zdravotním stavu matky, která by poté ovlivnila život dítěte.

R2: „Každý se může dostat do nějaké tíživé situace a potom vyhledá nebo nevyhledá podle svých možností pomoc.“

R4: „Může se třeba i stát, že se dostane do situace, kdy najednou už není tak finančně zabezpečena jako předtím a potom také může určitě nějakou pomoc vyhledat.“

R5: „Ve chvíli, kdy se změní nějak ta její finanční situace, tak asi začne shánět nějaké informace, případně hledá pomoc.“

R5: „Možná ve chvíli, kdy by se ukázaly nějaké zdravotní problémy u dítěte a léčba by byla třeba hodně nákladná nebo by neměla žádnou jinou oporu, tak by se třeba přišla ptát jaké má možnosti.“

Na otázku zda matky přicházejí do organizace opakovaně, odpovídaly sociální pracovnice, že je to velmi individuální, ale nakonec se shodly, že ve většině případů přijde klientka alespoň dvakrát nebo vícekrát. Také se shodly na tom, že pokud se projednává nějaký případ, tak to ony jsou iniciátorkami a ne matky, proto je více časté, že se s klientkami vidí častěji než jednou.

R2: „Jsou situace, kdy se konkrétně něco řeší a vidíte je párkrát a potom je třeba vidíte půl roku a pak už je třeba nevidíte.“

R3: „Spíš je to o tom, že my něco řešíme, ne že ony chodí za námi ve většině případů. My tím jak jsme jmenovány opatrovníkem, tak se právně řeší otcovství nebo tak podobně, tak mi máme povinnost nebo potřebu nějakých úkonů.“

R4: „Spíše přicházejí opakovaně, minimálně dvakrát se tu ukážou.“

R6: „Taky záleží na tom, jak ta matka chce a jaké má možnosti. Většinou pak třeba častěji dochází do té neziskové organizace a ten OSPOD už pak ztrácí ten kontakt s tím klientem.“

Na závěr jsem se zaměřila na otázku, **jak může sociální pracovník pomoci**. Respondentky se shodly na tom, že pokud se jedná o problematiku single matek, tak že by je určitě poslaly dále do neziskových organizací, kde by jim nabídli další pomoc v jejich konkrétní situaci.

R1: „Já vnímám úlohu sociálního pracovníka v tom smyslu, že pokud tedy někdo má nějaký problém tak se mu snažíte s ním pomoci. Dopátrat se v čem ten problém je, popřípadě pokusit se to nějak řešit.“

R2: „Je fajn, když potom můžete klienta poslat do dalších služeb, navázat na ně, poskytnout jim ty informace, kde všude jim mohou pomoci. Můžeme také třeba navázat kontakt s tou organizací, kam je posíláme, ale je to hlavně na nich jak se dále zachovají.“

R3: „Je tu řada podporujících organizací, které s nimi řadu věcí vyřeší v těch tíživých situacích. Je fajn když do toho jednání třeba potom vtáhnete i širší kruh rodiny. Pak se může využít například případová konference nebo cokoli jiného.“

R4: „Klienti jsou vždycky poučeni o tom, kam mohou jít nebo v čem jim můžeme poskytnout poradenství. Je jim nabídnuta další služba, která se může tím jejich problémem zabývat. Ta, která je třeba více specializovaná na jejich problematiku“

R5: „Poskytujeme to poradenství nebo zprostředkujeme nějaké další služby. Záleží na tom, co konkrétně by bylo v té situaci potřeba. Pokud by se jednalo o situaci, kdy matka nebyla třeba schopna se na nějakou dobu o dítě postarat, tak bychom zařizovali nějakou pěstounskou péči na přechodnou dobu.“

R6: „Záleželo by, s čím konkrétně by přišla, ale obecně by se jednalo o informace a případně zprostředkování nějakých návazných služeb. My ani nemáme více kompetencí, potom dál už by stejně rozhodoval soud. Zprostředkovat to poradenství, někam odkázat, ale stejně to potom většinou končí u soudu nebo pokračuje dál jinou cestou. Hlavně aby v té situaci nebylo ohroženo dítě. Pracujeme s rodinou, ale jde nám hlavně o to, aby to dítě nebylo v ohrožení. Takže pokud by přišla matka s nějakým svým konkrétním problémem, ale netýkalo by se to dítěte, tak jí poskytneme informace, ale pošleme jí potom dál do jiné organizace.“

2.3.2 Shrnutí výzkumných otázek

Tabulka č. 1: Obecná problematika singles.

Sociální pracovnice	Obecná problematika singles	Dílčí sumarizace
R1	Single styl	vědomé rozhodnutí, chci zůstat sám, nechtějí společnou domácnost
	Problematika single matek	nechce uvést otce v RL, jsou finančně zabezpečené, soběstačné
R2	Single styl	rozhodnout sám za sebe
	Problematika single matek	náhodné těhotenství, neuvedení otce v RL
R3	Single styl	vyhovuje jim být single, vše si určují samy, jde o zvyk
	Problematika single matek	návaznost na dávky, neuvedení otce v RL
R4	Single styl	současný trend, studium, vyšší věk, přizpůsobení partnerovi
	Problematika single matek	samostatná výchova dítěte, drogová závislost, neuvedení otce do RL
R5	Single styl	žije sám, soběstačnost, sám na sebe
	Problematika single matek	nikoho neznám
R6	Single styl	vlastní bydlení, nezávislý, dobrovolná volba
	Problematika single matek	nevedou otce v RL, nedostanou dávky

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 2: Charakteristika single matek.

Sociální pracovnice	Charakteristika single matek	Dílčí sumarizace
R1	Počet dětí	jedno
	Věk matek, odkud přichází	dobře zabezpečené 35 let a více, v tíživé situaci 19-20 let
	Specifika single matek	finančně zabezpečené, vzdělané
R2	Počet dětí	jedno
	Věk matek, odkud přichází	je to individuální
	Specifika single matek	úspěšné v zaměstnání, vysokoškolské vzdělání
R3	Počet dětí	jedno
	Věk matek, odkud přichází	19-35 let, od soudu
	Specifika single matek	život bez pomoci jiných
R4	Počet dětí	jedno
	Věk matek, odkud přichází	okolo 20 let, sociálně slabší třída
	Specifika single matek	vysoká životní úroveň, nezávislost
R5	Počet dětí	jedno
	Věk matek, odkud přichází	zabezpečená kolem 40 let, hodně mladé z nižší sociální třídy
	Specifika single matek	je to individuální
R6	Počet dětí	jedno
	Věk matek, odkud přichází	Je to individuální, kterákoli věková rovina
	Specifika single matek	mají vlastní život, nezávislost

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 3: Životní styl single matek.

Sociální pracovnice	Životní styl single matek	Dílčí sumarizace
R1	Výhody	spíše nevýhody, nezapsaný otec v RL, nemají dávky
	Potřeby	zvýšená potřeba hlídání dětí
R2	Výhody	velmi individuální
	Potřeby	co potřebují, si zaplatí
R3	Výhody	záleží na postavení matky
	Potřeby	hlídání dětí
R4	Výhody	samy si určují život
	Potřeby	hlídání dětí
R5	Výhody	výhody nechtějí
	Potřeby	individuální, záleží na životní úrovni
R6	Výhody	spíše nevýhody, nedostávají dávky
	Potřeby	individuální, nic společného

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 4: Sociální pracovník a single matky- první část

Sociální pracovníce	Sociální pracovník a single matky	Dílčí sumarizace
R1	Nutný zásah sociálního pracovníka	iniciativa je na matce
	Dobrovolné vyhledání matkou	těživá situace, potřeba pomoci
R2	Nutný zásah sociálního pracovníka	když dojde k pochybení matky, zachycení signálu, že něco není tak jak má
	Dobrovolné vyhledání matkou	těživá situace, hledá pomoc podle toho jaké má možnosti
R3	Nutný zásah sociálního pracovníka	nemoc matky, neschopnost starat se o dítě
	Dobrovolné vyhledání matkou	když už si sama neví rady
R4	Nutný zásah sociálního pracovníka	potřeba pomoci s dítětem, kontakt s širší rodinou
	Dobrovolné vyhledání matkou	dostane se do finanční tísně
R5	Nutný zásah sociálního pracovníka	finanční neschopnost, chce uvést otce v RL dítěte,
	Dobrovolné vyhledání matkou	změna finanční situace, hledá informace
R6	Nutný zásah sociálního pracovníka	když dojde k negativní změně u matky
	Dobrovolné vyhledání matkou	nemoc dítěte, zvýšení nákladů,

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 5: Sociální pracovník a single matky- druhá část

Sociální pracovníce	Sociální pracovník a single matky	Dílčí sumarizace
R1	Jak často matka dochází	individuální
	Jak může SP pomoci	snaha pomoci, najít problém, řešení
R2	Jak často matka dochází	opakovaně nějakou dobu
	Jak může SP pomoci	informace, navazující organizace, kontakt
R3	Jak často matka dochází	spíše my docházíme
	Jak může SP pomoci	další organizace, širší rodina, případová konference
R4	Jak často matka dochází	opakovaně, minimálně dvakrát
	Jak může SP pomoci	poradenství, nabídka dalších služeb, řešení problému
R5	Jak často matka dochází	jednorázově i opakovaně
	Jak může SP pomoci	poradenství, návazné služby, přechodná pěstounská péče
R6	Jak často matka dochází	opakovaně
	Jak může SP pomoci	informace, návazná služba, poradenství

Zdroj: Vlastní výzkum

2.3.3 Kategorické shrnutí výsledků.

Shrnutí všech odpovědí sociálních pracovníků na otázky v rozhovorech. Tím získáme přehled o odpovědích. Pro přehlednost veškeré informace přikládám v tabulce.

Tabulka č. 6: Kategorické shrnutí výsledků

Zjišťované otázky	Odpovědi sociálních pracovníků
Singles styl	vědomé rozhodnutí, být sám, nezávislost
Problematika single matek	neuvezení otce do RL, finanční zabezpečení, nedostupnost dávek
Počet dětí	jedno
Věk matek, odkud přichází	dobře zabezpečená 35-40 let, v tíživé situaci 19-20 let, individuální
Specifika single matek	finanční zabezpečení, vysokoškolské vzdělání, nezávislost
Výhody	individuální, spíše nevýhody
Potřeby	hlídání dětí
Nutný zásah SP	finanční neschopnost, pochybení ve výchově dítěte
Dobrovolné vyhledání single matkou	pomoc s dítětem, finanční tíseň, vážná nemoc
Jak často matka dochází	opakovaně
Jak může SP pomoci	poradenství, navazující organizace, případová konference

Zdroj: Vlastní výzkum

3. Diskuze

Cílem mé práce bylo zjistit, jak vnímají sociální pracovníce životní styl single matek. Jako dílčí cíle jsem si stanovila zjistit, jaká je podle sociálních pracovníků problematika single matek, jaká je situace v jejich rodině a případně jakou roli může sociální pracovníce sehrát v životě single matky. K získání těchto informací mi také dopomohly dvě výzkumné otázky, jak vnímají sociální pracovníci single matky a jaké jsou podle nich jejich potřeby. Výzkumný soubor byl tvořen šesti sociálními pracovníci organizace SPOD. Tyto respondentky jsem si zvolila, jelikož věřím, že k problematice single matek mají nejbližší, co se týče sociálně právního prostředí. A také mne zajímalo, jaký bude jejich pohled a jaké mi poskytnou informace k tomuto tématu. Byli osloveni také respondenti z organizace SPOD v Táboře, ovšem po e-mailové komunikaci mi sdělili, že k tomuto tématu nemají v této době dostatečné informace, se kterými by se mohli podělit.

V této diskuzi tedy zhodnocuji informace, jež byly získány od respondentů pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Na dotazování respondentů jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor s otázkami, které byly pro všechny respondenty stejné. Odpovědi byly poté rozděleny do čtyř okruhů, jež byly zvoleny podle témat, na které byly otázky směřovány. Jedná se tedy o obecnou problematiku single matek, charakteristiku single matek, jejich životní styl a vztah sociální pracovníce a single matka. Odpovědi respondentů na tyto okruhy jsem poté vyhodnotila a pro přehlednost vložila do tabulek č. 1 až č. 6. V tabulce č. 6 se potom nachází kategorické shrnutí všech otázek a odpovědí. Nyní následují výsledky rozhovorů interpretovány a porovnány s odbornou literaturou.

V prvním okruhu byla zahrnuta otázka, co je podle sociálních pracovníků obecně pojem single styl, neboli co si představují pod tím, když někdo řekne, že žije single. Většina respondentek odpověděla, že být single je v podstatě vědomé rozhodnutí žít sám, mít nějaký svůj životní standard na, jenž jsme zvyklí a který nám umožňuje nezávislost našeho rozhodování. Stejně tak se tímto názorem shoduje i autorka článku „Být single“,

která říká, že pokud se jedná o singles jsou to většinou mladí, svobodomyšlní lidé, kteří se dobrovolně rozhodují pro takový život právě pro to, jací jsou (Švigová, 2008). Tuto otázku lze pojmout také z pohledu životního stylu, což je v podstatě způsob, jakým lidé žijí, jak se sami rozhodují a jakým způsobem vedou své kroky v životních etapách (Dufková, 2008). Toto téma také úzce souvisí s feminismem a genderovými stereotypy, jenž nám brání v rozšíření pohledu na život. Genderová citlivost je nutná pro nastavení sociální práce zejména v oblasti sanace rodiny (Janebová, 2008).

Další otázkou tohoto okruhu je, jak sociální pracovnice konkrétně vnímají problematiku single matek. Respondentky, které byly dotazovány, se shodly na tom, že tuto problematiku vnímají především z pohledu finanční stránky. Tím, že matka neuvede otce dítěte do rodného listu, přichází o finanční podporu ve formě příspěvků a peněžité pomoci. Některé matky samoživitelky neuvedou otce dítěte do rodného listu. Tento krok je ovšem velmi neuvážený a z právního hlediska nemá potom otec vůči dítěti žádná práva ani povinnosti. Což znamená, že matka se nemůže později domáhat žádných alimentů ani příspěvků na výchovu dítěte (Gola, 2012). Někdy se ovšem stává, že otec dítěte chce být uveden v rodném listě a chce mít, veškerá práva a povinnosti, jenž mu tato role ukládá. Potom se obracíme k občanskému zákoníku konkrétně zákon č. 89/2012 Sb. Ten nám uvádí, že matkou dítěte je vždy žena, která ho porodila, ovšem u otce dítěte je to složitější. Pokud by se otec chtěl přihlásit k otcovství, musí se tento proces řídit právě zákonem č. 89/2012 Sb. Konkrétně se jedná o §776- §784. S tímto procesem ovšem musí souhlasit jak matka, tak otec dítěte.

Rozhodnutí matky samoživitelky také ovlivňuje práci sociálních pracovníků organizace SPOD tím, že pokud by se jednalo o problém týkající se matky a bylo by nutné dítě svěřit do péče jiné osoby, není možné se v takové situaci obrátit na otce, což by se jevilo jako nejlepší řešení. Je jasné, že pokud je v rodině pouze jeden rodič, tak příjem takovéto rodiny bude také pouze jeden (Kšišan, 2014). Ukázalo se, že rozdíl v chování dětí vyrůstajících v různých rodinách je nejvíce spjato s příjmem těchto rodin (Kšišan, 2014). Pokud je příjem úplné rodiny stejný jako v rodině neúplné není žádný rozdíl v problémovém chování jejich dětí (Kšišan 2014).

Jelikož se jedná o sociální práci s rodinou, sociální pracovníce se často uchylují k sanaci rodiny, kterou se snaží předcházet nebo eliminovat míru ohrožení dítěte a poskytnout přiměřenou pomoc nebo intervenci k zajištění bezpečí dítěte nejen z hlediska financí (Bechyňová, 2016). Tímto tvrzením jsem chtěla pouze poukázat na fakt, že pokud by se jednalo o matku samoživitelku, jenž se rozhodla neuvádět otce do rodného listu dítěte, ale je sama dostatečně zabezpečena je možné, že z finančního hlediska by tato situace neměla žádný dopad na ni ani na její děti.

První otázka druhého okruhu byla, kolik mají matky samoživitelky nejčastěji dětí. Všechny respondentky se jednohlasně shodly, že pokud se jedná o matky, jež se rozhodly dobrovolně takto žít, tak mají nejčastěji pouze jednoho potomka. U této otázky jsme se také dostali k tématu, že v naší zemi legislativa neumožňuje ženě žijící mimo manželský svazek pořídit si dítě tak zvaně „ze zkumavky“. Není tedy možné, aby si single matka nechala dítě udělat umělým oplodněním. Adoptovat samotná žena sice může, ale v praxi jí většina domovů zřejmě nevyhoví (Kholová, 2009).

V Americe je naopak naprosto běžné, že ženy, jež se rozhodnou pro to být single matkou, mohou navštívit spermobanku a nechat se uměle oplodnit (Kholová, 2009).

Jako další otázku tohoto bloku jsem se ptala na věk single matek. Tedy kolik si respondentky myslí, že je přibližně matek samoživitelkám. Dostali jsme se ke dvěma různým situacím, které obsahují dva různé věkové rozsahy. První vychází z faktu, že matka je ve velmi dobrém sociálním postavení a finančně zabezpečena. Potom se pracovníce shodly, že tyto ženy budou mít věk mezi 35-40 lety života. *„Třeba třicetiletá Libuše, na kterou jsem nedávno narazila, je ve třetím měsíci těhotenství a doufá, že otce svého dítěte už nikdy neuvidí“* (Kholová, 2009). Ženy, které jsou dobře zaopatřené, v určitém věku nepotřebují mít partnera na to, aby měly dítě. Umělé oplodnění by se jim v dnešní době velice hodilo (Kholová, 2009). Naopak 19-20 let by byla skupina žen, které se dostaly do tíživé životní situace. Většinou se jednalo například o matky, jež se dostaly do kontaktu s drogově závislým partnerem, a proto ho nechtějí uvádět v rodném listě dítěte. Tyto matky se také častěji setkávají se sociální

exkluzí. Český statistický úřad uvádí, že v roce 2015 bylo příjmovou chudobou a sociálním vyloučením ohroženo 24,4% žen.

Další otázka, již jsem pokládala, se týkala toho, co je podle sociálních pracovníků pro matky samoživitelky specifické. Opět se pracovníce shodly, že se jedná o ženy, které jsou velmi dobře finančně zabezpečeny. Mnohokrát také padla slova zaměřená na vzdělání. Podle pracovníků se ve většině případech jedná o ženy, které mají minimálně jednu vysokou školu a jsou schopny zajistit jak svůj život, tak život svého potomka. Samozřejmě se také jedná o ženy, jež jsou nezávislé a samostatné a věří, že výchovu a vše kolem zvládnou i bez pomoci otce dítěte. Takovéto smýšlení je velmi často spojováno s feminismem. Genderová citlivost je nutná při nastavení sociální práce, především v oblasti sanace rodiny. Například pokud by nezaměstnaný otec zůstal doma s dítětem a matka nastoupila do práce, jednalo by se z pohledu tradiční rodiny o omezený náhled na způsob řešení problému, protože žena by se měla doma starat o dítě, ovšem z pohledu sociální práce by se mohlo jednat o řešení vhodné v rámci sociálního fungování (Janebová, 2008). Je ovšem pravdou, že z lékařského hlediska mít první dítě ve vyšším věku s sebou nese svá rizika. Je velmi vysoká pravděpodobnost, že ve vyšším věku musí s těhotenstvím pomoci lékař (Komůrková, 2010). Je sice pravda, že prvorodičky mezi 35-40 rokem se tolik nebojí porodu jako mladší ženy, ale většina těchto matek neporodí spontánně, navíc mnoho dětí starších matek potřebuje speciální poporodní péči (redakce uLékaře, 2009).

Ve třetím okruhu výzkumu jsem se zabývala otázkou výhod a potřeb single matek. Podle sociálních pracovníků se ohledně této problematiky jedná spíše o nevýhody než výhody. Odpovědi na tuto otázku se opět točily kolem nezapsání otce do rodného listu, což vede k nevýhodám single matek především z pohledu financí. Já ze svého pohledu bych také dodala jednu nevýhodu a to nemožnost umělého oplodnění u nás, jak jsme se dozvěděli v předchozích řádcích, i když věřím, že je tento zákaz ukotven v legislativě z mnoha pádných důvodů. V dnešní době jsou ovšem matky samoživitelky velmi ohroženou částí naší společnosti (Mach, 2016). Především co se týká finančního

hlediska a zaměstnání. Většinu matek dostává do vážné situace především období prázdnin, kdy kvůli nedostatku financí musí opustit zaměstnání, aby mohly zůstat doma s dětmi (Mach, 2016). Rovnováha mezi soukromým a pracovním životem je velmi pohyblivá (Granger, 2015). Online server MoneyMag (2017) letos uvedl, že matky jsou ohroženy chudobou, materiální deprivací a sociálním vyloučením. Podle tohoto serveru je počet neúplných rodin u nás okolo 200 tisíc a z toho 90% jsou matky samoživitelky. Pokud se přesuneme k otázce potřeb, respondentky se shodly na tom, že u matek samoživitelek je zvýšená právě potřeba hlídání dětí. Problémem tedy ovšem zůstává, že matky, jež jsou v tíživé životní situaci, na tuto službu nemají dostatečné finance.

V předposledním okruhu otázek jsem se zabývala tím, kdy je nutný zásah sociální pracovníce a kdy naopak matka dobrovolně vyhledává odbornou pomoc. V obou situacích respondentky došly k tomu, že pomoc je matce poskytnuta nebo jí vyhledává ve chvílích, kdy se v jejím životě něco negativně změní. Nastává to tedy ve chvílích jako je tíživá finanční situace, pochybení ve výchově dítěte (u vyhledání sociální pracovnící) nebo u vážné nemoci, ať už zasáhla matku nebo dítě. Pracovnice jsou také nuceny zasáhnout ve chvíli, kdy je někdo k případu zavolá. Nebo pokud je někdo na podezřelé chování matky upozorní. Jedna ze základních funkcí organizace SPOD je zachovat objektivitu a konat v nejlepším zájmu dítěte (Smrž, 2017). Sociální pracovníce organizace SPOD pracují s dětmi a rodiči v případě, že dojde k nějaké změně, která by se mohla zásadně dotknout dítěte, nebo v případě, kdy rodiče ohrožují dítě na zdraví nebo zanedbávají jeho výchovu vážným způsobem (Smrž, 2017). Náplní pracovníka této organizace je tedy vždy mít na prvním místě dítě (Smrž, 2017). Také pomocí sanace rodiny se pracovníci sociálně právní ochrany dětí snaží především odvrátit hrozbu odebrání dítěte z rodiny nebo realizaci změn v rodině (Bechyňová, 2016).

V posledním bloku otázek jsem se ptala, jak často matky do organizace dochází a jakou pomoc jim mohou sociální pracovníce nabídnout. V otázce docházky se pracovníce shodly na tom, že málokterá klientka přijde pouze jednou. Opakované docházení je v praxi mnohem běžnější, a pokud by nedocházely opakovaně, tak přijdou

alespoň dvakrát. Pokud se jedná o pomoc sociálních pracovníc single matkám, ve většině případů matky přicházejí a žádají určitou formu poradenství, které jim poté pracovnice poskytují. Pokud s klientkami pracují delší dobu, tak v rámci sociální práce s rodinou naváží kontakt s širší rodinou matky a využije se případové konference. Stává se ovšem, že matky nespádají pod organizaci SPOD a potom je pracovnice posílají do dalších navazujících organizací. Jednání sociálních pracovníků by mělo být pro rodinu co nejvíce otevřené. Základní úlohou sociálního pracovníka je poskytovat bezplatné sociální poradenství (Smrž, 2017). Organizace SPOD by měla vždy klientovi sdělit jaké kroky může sám učinit a s čím mu může být organizace nápomocna (Smrž, 2017). Náplní takového poradenství většinou bývá sdělit klientovi jaká má práva a povinnosti (Smrž, 2017).

Abych tedy výsledky své práce shrnula. Cílem práce bylo zjistit, jak sociální pracovnice vnímají životní styl single matek, jaká je situace v jejich rodinách a jaká je role sociálních pracovníků v této problematice. Uchopení této problematiky bylo velmi náročné, protože jsem zjistila, že sociální pracovníci se s touto problematikou zatím moc často nesetkávají, tedy alespoň ne v Jihočeském kraji.

Z uvedených rozhovorů jsem ale došla k závěru, že pro pracovnice organizace SPOD je největším problémem u single matek fakt, že neuvádějí otce dítěte do rodného listu, což jim poté způsobuje potíže jak finanční, tak i v jiných stránkách života. Pokud se ovšem jedná o matky sociálně zabezpečené, tak ty do organizace nedocházejí. Role sociálního pracovníka v této problematice je taková, že pokud matka dobrovolně přichází a žádá o radu je jí poskytnuto poradenství a případně kontakt na navazující organizaci, která by se mohla o single matku lépe postarat. Pokud je pracovnice k takovému případu přivolána postupuje stejně jako u kteréhokoli jiného klienta. Vždy je na prvním místě zabezpečení dítěte.

Osobně si myslím, že tato problematika se více projevuje ve větších městech například v Praze. Naopak tento výzkum nám ukazuje, že Jihočeský kraj rozhodně

nepatří mezi části naší republiky, kde by byla problematika single matek nějak značně rozšířena.

Podle výsledků mé práce a odborné literatury jsem dospěla k závěru, že nejčastějším problémem především mladých single matek je chudoba, která ovšem často pramení z jejich rozhodnutí nezapsat otce dítěte do rodného listu. Tato situace je může dovést až na okraj společnosti a sociálnímu vyloučení. Doporučovala bych tedy zaměřit se na rozšíření povědomí této problematiky a zavedení preventivních opatření. Například se mohou pořádat sezení pro budoucí matky, aby věděly, co je čeká, pokud se rozhodnou nezapsat otce dítěte do rodného listu. Jak se jejich možnosti sociálního zabezpečení tímto úkonem zúží.

Proto doufám, že můj výzkum bude přínosný a povede další studenty a kolegy ze sociálních oborů ke zkoumání tohoto pro dnešní dobu tak významného tématu.

4. Závěr

V této práci s názvem „*Singles jako životní styl*“ jsem se zabývala problematikou single matek a pohledu sociálních pracovníků na ně. Nejvíce mne tedy zajímalo, jak sociální pracovníci vnímají jejich životní styl a jaká je jejich role v tomto tématu.

V teoretické části práce jsem popsala jaké je pojetí rodiny. Jaký byl její vývoj a funkce od historie po současnost. Dále jakou roli mají muž a žena v rodinném stavu a jaká je rodina single matky. Dále jsem popsala situaci moderní rodiny. Rozvod byl také jedním z témat, kterému jsem se v teoretické části věnovala. Také jsem popsala životní styl matky samoživitelky a také dobrovolný a nedobrovolný stav stát se single matkou. V poslední kapitole teoretické části jsem popsala, jaká je role sociálního pracovníka v této problematice a uvedla jsem stručná fakta týkající se sociální podpory.

Cílem mé práce bylo zjistit, jak na problematiku single matek pohlížejí sociální pracovníci a jaká je jejich role v tomto tématu. Pro dosažení cíle jsem si určila dvě výzkumné otázky, které mi k tomu dopomohly. Výzkum byl proveden se šesti respondentkami, které byly sociálními pracovníčkami organizace SPOD v Českých Budějovicích. S těmito respondenty byly provedeny rozhovory, které byly později vyhodnoceny. Z těchto výsledků vyplynulo, že problematika single matek není v Jihočeském kraji rozšířená. Sociální pracovníci vnímají jako největší problém tohoto tématu neuvedení otce do rodného listu dítěte, což později může působit potíže nejen matce, ale také sociálním pracovníkům. Dále také finanční potíže, jenž mohou nastat, jelikož v rodině je pouze jeden příjem. Role sociálního pracovníka je v tomto tématu spíše informační. V rámci sociální práce s rodinou se také pracovníci snaží poskytnout matce i dětem přiměřenou pomoc nebo intervenci k zajištění bezpečí. Pokud by se single matka dostala do potíží, sociální pracovníci organizace SPOD jí poskytnou poradenství a dále jí mohou odkázat na navazující organizace.

Dle mého názoru by se dalo sociální exkluzi single matek předejít především zvýšením informovanosti této skupiny o dopadech, které může mít jejich rozhodnutí

nezapsat otce dítěte do rodného listu. Pomocí pořádání preventivních informačních sezení pro budoucí svobodné matky, kde by se mohly dozvědět vše potřebné pro jejich nadcházející situaci.

Pevně doufám, že tato práce zvýší povědomí o problematice single matek a podníti zájem dalších studentů a kolegů v sociálním odvětví se touto problematikou zabývat. Jsem také velmi ráda, že se Jihočeský kraj nemusí potýkat s velkým množstvím problematických matek samoživitelek a doufám, že číslo této skupiny bude nadále nízké.

Seznam literatury

1. BECK, U., 2011. Riziková společnost na cestě k jiné modernitě. 2. vydání. Praha: SLON. 431 s. ISBN 978-80-7419-047-6.
2. BECHYŇOVÁ, V., 2016. Sociální práce s rodinou aneb sanace rodiny. [online]. [cit. 2017-08-03]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-rodine/socialni-prace-s-rodinou-aneb-sanace-rodiny.shtml#sanace-rodiny-a-cilove-skupiny-rodicu-a-deti>.
3. BENSON, B., HAITH, M., 2009. Social and Emotional Development in Infancy and Early Childhood. Academic Press. 568 s. ISBN: 9780123785756.
4. BUSHRA, J., 2014, Shattering the myth: Raising kids is a stumbling block to pursuing a PhD. [online]. [cit. 2017-07-25]. Dostupné z: <https://www.elsevier.com/connect/shattering-the-myth-rearing-children-is-a-stumbling-block-to-higher-studies>.
5. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2017. Nová infografika o ohrožení příjmovou chudobou. [online]. [cit. 2017-08-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/nova-infografika-o-ohrozeni-prijmovou-chudobou>
6. DIXON, S., STEIN, M., 2006. Encounters with children. 4. vydání. Mosby. 864 s. ISBN: 9780323070355.
7. DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J., 2008. Sociologie životního stylu. Plzeň: Aleš Čeněk. 273 s. ISBN 978-80-7380-123-6.

8. FUČÍK, P., 2013. Rozvod a změny reprodukčních strategií. Brno: Masarykova univerzita. 168 s. ISBN 978-80-210-6093-7.
9. GOLLA, P., 2012. Na jaké dávky mají matky samoživitelky nárok? [online]. [cit. 2017-08-03]. Dostupné z: <https://www.maminka.cz/clanek/na-jake-davky-maji-matky-samozivitelky-narok>.
10. GRANGER, A., 2015. How conferences are supporting scientists with young children?, [online]. [cit. 2017-07-25]. Dostupné z: <https://www.elsevier.com/connect/how-conferences-can-support-scientists-with-young-families>.
11. HENDL, J., 2008. Kvalitativní výzkum. 2. vydání. Praha: Portál. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
12. JANEBOVÁ, R., 2008. Úvahy nad genderovým tichem aneb je tender relevantní kategorií v sociální práci? Sociální práce/Sociální práca. 8 (2), 91-105. ISSN 1213-6204.
13. KHOLOVÁ, L., 2009. Chci dítě, ale ne muže, říká stále více single matek. [online]. [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/chci-dite-ale-ne-muze-rika-stale-vice-single-zen-fq8-/vztahy-sex.aspx?c=A090504_114545_ona_vztahy_ves.
14. KOMŮRKOVÁ, K., 2010. První dítě v pětáctičeti? Připravte se na větší zátěž ale i na aktivní stáří. [online]. [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/prvni-dite-v-petatriceti-pripravte-se-na-vetsi-zatez-ale-i-na-aktivni-stari-1un-/deti.aspx?c=A100724_182258_deti_1f.

15. KORABIK, K., LERO, D., WHITEHEAD, D., 2008. Handbook of Work-Family Integration, Academic Press. 456 s. ISBN: 9780080560014.
16. KRAUS, B., et al., 2015. Životní styl současné české rodiny. Hradec Králové: Gaudeamus. 246 s. ISBN 978-80-7435-544-8.
17. KREBS, V., a kol., 2015. Sociální politika. 6. vydání. Wolters Kluwer. 568s. ISBN 978-80-7478-921-2 .
18. KŠIŇAN, A., 2009. Proč děti nepotřebují tatínka. [online]. [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/proc-deti-nepotrebuji-tatinka/>.
19. KUNCOVÁ, M., 2012. Svobodné matky: Existují ještě vůbec? [online]. [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <https://www.zena.cz/rodina/svobodne-matky-existuji-jeste-vubec/r~i:article:754663/?redirected=1485537263>.
20. MACH, J., 2016. Stovky samoživitelek nemají na hlídání. Dávají výpovědi a musí pro podporu. [online]. [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/411701-stovky-samozivitelek-nemaji-na-hlidani-davaji-vypovedi-a-musi-pro-podporu.html>.
21. MAŘÍKOVÁ, H., KRÍŽKOVÁ, A., VOHLÍDALOVÁ, M., (ed.) 2012. Živitelé a živitelky: reflexe (a) praxe. Praha: SLON. 303 s. ISBN 978-80-7419-100-8.
22. MATOUŠEK, O., a kol., 2013. Metody a řízení sociální práce. 3. vydání. Praha: Portál. 400 s. ISBN 978-80-262-0213-4.
23. MATOUŠEK, O., a kol. 2013. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál. 576 s. ISBN 978-80-262-0366-7.

24. MONEY MAG.CZ., 2017. Počet matek samoživitelek roste. Ohrožuje je chudoba [online]. [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <http://moneymag.cz/ekonomika/7581-pocet-matek-samozivitelek-roste-ohrozuje-je-chudoba>.
25. MOŽNÝ, I., 2006. Rodina a společnost. Praha: SLON. 309 s. ISBN 80-86429-58-X.
26. PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY., 2017. Zákon č. 117/1995 Sb. [online]. [cit. 2017-03-09]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=43008&nr=117~2F1995&rpp=100#local-content>.
27. REDAKCE ULÉKAŘE.CZ., 2009. Zkušenosti s těhotenstvím a porodem očima mladších i starších matek. [online]. [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <https://www.ulekare.cz/clanek/zkusenosti-s-tehotenstvim-a-porodem-ocima-mladsich-i-starsich-matek-9895>.
28. SIROVÁTKA, T., HORA, O., (eds.) 2008. Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti. Brno: Albert. 330 s. ISBN 978-80-7326-140-5.
29. SMRŽ, J., 2017. Co se skrývá pod orgánem sociálně právní ochrany dětí?, [online]. [cit. 2017-07-25]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/problemy-v-rodine/co-se-skryva-pod-organem-socialne-pravni-ochrany-deti.shtml#poradenstvi-a-otevrenost-transparentnost-jednani>.
30. SOCIÁLNÍ DÁVKY 2017., 2017. Sociální dávky pro matku samoživitelku [online]. [cit. 2017-03-09]. Dostupné z: <http://socialni-davky-2014.eu/socialni-davky-pro-matku-samozivitelku/>.

31. SOKAČOVÁ, L., 2009. Gender a demokracie: 1989-2009. Praha: Gender Studies. 112s. ISBN 80-86520-64-1.
32. ŠRAJER, J., MUSIL, L., (eds.) 2008. Etické kontexty sociální práce s rodinou. Brno: Albert. 152 s. ISBN 978-80-7326-145-0.
33. ŠVINGOVÁ, D., 2008. Být single- životní styl budoucnosti?, [online]. [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: <http://www.dama.cz/laska-a-vztahy/byt-single-8211-zivotni-styl-budoucnosti-9087>.
34. VAŠÍČOVÁ, P., 2010. Rodinné vztahy: definice rodiny+funkce rodiny. [online]. [cit. 2017-01-23]. Dostupné z: <http://rodinne-vztahy.blog.cz/1004/definice-rodiny-funkce-rodiny>.
35. VÁGNEROVÁ, M., 2008. Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří. Praha: Karolinum. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
36. VRÁNOVÁ, N., 2016. Matka samoživitelka: Dá se zkombinovat kariéra a výchova dětí? [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <https://www.zena.cz/rodina/matka-samozivitelka-da-se-zkombinovat-kariera-a-vychova-deti/r~af0cdcc4fc0511e5bf6f002590604f2e/>.
37. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník (oddíl 1 Určování rodičovství), 2012. [online]. [cit. 2017-08-05]. In: *Sbírka zákonů České Republiky*, částka 33, s. 1112-1113. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>

Seznam příloh a obrázků

Otázky k rozhovorům s respondenty:

1. Co je podle Vás singles, co si pod tím představíte?
2. Setkáváte se s problematikou single matek?
3. Jaký je nejčastěji věk matek a odkud přicházejí?
4. Kolik mají nejčastěji matky dětí?
5. Docházejí do Vaší organizace matky opakovaně?
6. Jak vnímáte životní styl single matek?
7. Je pro jejich životní styl něco specifické?
8. Jaké jsou podle Vás potřeby single matek?
9. Kdy je podle Vás nutný zásah sociální pracovníce?
10. Kdy podle Vás matka dobrovolně vyhledává pomoc?
11. Jak podle Vás může sociální pracovník pomoci?

Seznam zkratk

SPOD- sociálně právní ochrana dětí